

Adolygu Darpariaeth Addysg Bangor

Asesiad effaith ieithyddol ac ardrawiad cymunedol

Dyddiad Cyflwyno: 2018-03-29

Awdur : Cyngor Gwynedd

Cynnwys

		Tudalen
	Map	3
1.	Cyflwyniad	4
2.	Proffil Ieithyddol Dalgylch Bangor	6
3.	Ysgolion	7
4.	Tystiolaeth Ychwanegol	13
5.	Opsiynau Posib	17
6.	Casgliad	18
7.	Argymhelliad	19
8	Ardrawiad Cymunedol	20
	Atodiad1: Opsiwn cyfuno Glanadda/Coed Mawr a Y Garnedd	22

Map 1: Lleoliad ysgolion Bangor

1. Cyflwyniad

Mae cefnogi a datblygu gallu plant Gwynedd i ddysgu a defnyddio eu sgiliau ieithyddol yn allweddol i strategaethau addysg y Sir. Mae'r Cyngor yn ad-drefnu ysgolion ym Mangor, ac mae'n ofynnol, yn unol â'r Côt Trefniadaeth Ysgolion (006/2013), i gynnal asesiad ardrawiad ieithyddol. Mae'r ddogfen hon yn amlinellu'r sefyllfa ynglŷn â'r prif ystyriaethau iaith yn ymwneud ag effeithiau'r opsiynau dan sylw ym Mangor.

1.1 Sefyllfa Gwynedd

Mae Cyfrifiad 2011 yn nodi bod 77,000 (65.4%) o boblogaeth Gwynedd dros dair oed yn gallu siarad Cymraeg, sydd yn ostyngiad o'r Cyfrifiad blaenorol. Roedd ffigyrau Cyfrifiad 2011 hefyd yn nodi fod 65,900 (56%) o bobl dros dair oed yn gallu siarad, darllen, ac ysgrifennu yn y Gymraeg.

Yng Ngwynedd, fel mewn nifer o Awdurdodau Lleol eraill yng Nghymru, mae cryn wahaniaeth yng nghanran y siaradwyr Cymraeg o fewn gwahanol wardiau. Dengys Cyfrifiad 2011 bod amrywiaeth eang iawn yn y canrannau sydd yn gallu siarad Cymraeg ar draws y sir, gyda'r canrannau uchaf yn hanner o wardiau Llanrug (87.8%) a Pheblig (87.4%) yng Nghaernarfon. Gwelir y canrannau'n gostwng wrth fynd i gyfeiriad Bangor (36.4%), a'r ardaloedd arfordirol ym Meirionnydd megis Aberdyfi (35.5%). Er hyn, mae'r gyfran o siaradwyr Cymraeg yn cynrychioli o leiaf 30% o'r boblogaeth barhaol ymhob ward heblaw dwy, sef ward Menai (18.6%) a ward Deiniol (22.8%) ym Mangor.

1.2 Polisi Iaith

Cynradd

Yr un yw nod y Polisi Iaith ar draws holl ysgolion cynradd y Sir, sef datblygu gallu pob disgybl i fod yn hyderus yn y ddwy iaith erbyn diwedd CA2. Y Gymraeg yw iaith swyddogol yr asesu yn yr ysgol ar ddiwedd Cyfnod Sylfaen. Yn CA2, parheir i ddatblygu gfael disgyblion ar y Gymraeg gan roi sylw i ddatblygu eu sgiliau yn y ddwy iaith.

Uwchradd

Yn yr uwchradd, disgwylir i bob disgybl sydd wedi cyrraedd y lefel angenrheidiol, sef lefel 3+ ar ddiwedd CA2 ddilyn Cymraeg Iaith Gyntaf yn CA3 er mwyn sicrhau dilyniant a pharhad priodol. Y gobaith yw y gall y disgyblion hyn astudio'r Gymraeg a'r Saesneg fel pynciau hyd at ddiwedd blwyddyn 11.

Mae ysgolion uwchradd yn adeiladu ar y sylfaen a osodwyd yn y cynradd trwy sicrhau fod pob disgybl yn parhau i ddatblygu sgiliau yn y Gymraeg a'r Saesneg. Nid yw'r sir yn diffinio ysgolion uwchradd yn ôl categorïau ieithyddol gan fod yr un disgwyliad mewn perthynas â'r Polisi Iaith, sef rhoi cyfle i holl ddisgyblion y sir fod yn hyfedr ddwyieithog.

1.3 Cyfeiriad Strategol Addysg yng Ngwynedd

Mabwysiadwyd strategaeth “*Addysg Gynradd o Ansawdd Gorau i Blant Gwynedd*” gan y Cyngor yn Ebrill 2009 ac fe’i hadolygwyd yn Rhagfyr 2010. Datblygwyd a chefnogwyd uwch strategaeth “*Rhaglen Strategol - Tuag at 2025*” gan y Cyngor yn Hydref 2010. Darparwyd y ddogfen fel sylfaen strategol i osod cyfeiriad i ddatblygiadau ym maes addysg a hyfforddiant yng Ngwynedd am y 15 mlynedd nesaf. Cyflwynwyd y rhaglen yng nghyd-destun y polisiau a chynlluniau sydd ar y gweill, yn lleol a chenedlaethol i drawsnewid gwasanaethau a ddarperir ar gyfer plant, pobl ifanc a’u teuluoedd.

2. Proffil Ieithyddol Dalgylch Bangor

Mae rhai o'r newidiadau a gynigwyd yn mynd i gael effaith ar nifer o ysgolion ar draws Bangor. Gan ddefnyddio data o'r Cyfrifiad yn 2011 gallwn edrych ar broffil ieithyddol wardiau Bangor a Pentir. Mae'r tabl yn dangos bod 7,190 (39.3%) o drigolion yr ardal yma yn gallu siarad Cymraeg.

Ward	Deiniol	Dewi	Garth	Glyder	Hendre	Hirael	Marchog	Menai	Pentir
Pob Preswlydd Arferol 3+	1,795	1,764	983	1,726	1,449	1,656	2,448	4,107	2,366
Gallu siarad Cymraeg	410 (22.8%)	927 (52.6%)	299 (30.4%)	893 (51.7%)	656 (45.3%)	625 (37.7%)	1,229 (50.2%)	762 (18.6%)	1,389 (58.7%)
Gallu siarad Cymraeg ond ddim yn gallu darllen nac ysgrifennu Cymraeg	46 (2.6%)	140 (7.9%)	53 (5.4%)	107 (6.2%)	114 (7.9%)	98 (5.9%)	218 (8.9%)	66 (1.6%)	157 (6.6%)
Gallu siarad a darllen Cymraeg ond ddim yn gallu ysgrifennu Cymraeg	44 (2.5%)	89 (5%)	17 (1.7%)	67 (3.9%)	69 (4.8%)	57 (3.4%)	109 (4.5%)	31 (0.8%)	116 (4.9%)
Gallu siarad, darllen ac ysgrifennu Cymraeg	320 (17.8%)	691 (39.2%)	229 (23.3%)	717 (41.5%)	468 (32.3%)	469 (28.3%)	900 (36.8%)	661 (16.1%)	1,111 (47.0%)
Cyfuniad arall o sgiliau Cymraeg	46 (2.6%)	45 (2.6%)	25 (2.5%)	48 (2.8%)	47 (3.2%)	36 (2.2%)	79 (3.2%)	70 (1.7%)	52 (2.2%)
Gallu deall Cymraeg llafar yn unig	101 (5.6%)	294 (16.7%)	74 (7.5%)	206 (11.9%)	179 (12.4%)	175 (10.6%)	447 (18.3%)	156 (3.8%)	265 (11.2%)
Dim Sgiliau Cymraeg	1,238 (69%)	505 (28.6%)	585 (59.5%)	581 (33.7%)	572 (39.5%)	821 (49.6%)	695 (28.4%)	3,123 (76%)	665 (28.1%)

Wrth edrych ar amcangyfrifon ganol blwyddyn 2016 ar gyfer y wardiau yn Bangor a Pentir amcangyfrifir fod y boblogaeth yn 19,313 gyda 2,665 rhwng 0 a 15 oed. Mae hyn yn gynydd o 2.69% a 3.86% ar ffigyrau'r cyfrifiad yn 2011. Mae nifer o ddatblygiadau tai wedi bod yn Bangor yn ddiweddar a rydym yn disgwyl i'r tueddiad o gynydd yn y boblogaeth barhau.

3. Ysgolion

3.1 Capasiti'r Ysgolion

Mae naw ysgol gynradd yn ardal Bangor. Mae'r tabl isod yn dynodi capasiti'r ysgolion a nifer y disgyblion sydd yn mynychu ym Medi 2017. Rhagwelir y bydd nifer y disgyblion yn cynyddu dros y blynyddoedd nesaf.

Tabl 2: Capasiti ysgolion

Ysgol	Capasiti	Nifer o ddisgyblion	Statws
Ysgol Cae Top	210	240	RCE
Ysgol Ein Harglwyddes	113	123	CCP
Ysgol Glanadda	81	41	IS
Ysgol Babanod Coed Mawr	56	28	BS
Ysgol Glancegin	210	251	CS
Ysgol Hirael	186	195	CS
Ysgol Y Faenol	186	219	RCE
Ysgol Y Garnedd	210	338	CS
Ysgol Llandygai	157	149	RCE

RCE –Ysgol Gynradd Wirfoddol dan Reolaeth yr Eglwys yng Nghymru

CCP – Ysgol Gynradd Wirfoddol dan Gymorth yr Eglwys Gatholig

IS – Ysgol Iau Gymunedol

BS- Ysgol Babanod Gymunedol

CS – Ysgol Gymunedol

3.2 Perfformiad Academaidd

Dengys y tablau isod ganlyniadau Cyfnod Sylfaen ac CA2 ar gyfer ysgolion Bangor:.

Tabl 12: Canran y disgyblion sydd wedi cyrraedd y lefel disgwylidig - Cymraeg (iaith gyntaf) – CA1

Ysgol	Cyfnod Sylfaen (cyflawni deilliant 5+)					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Cae Top	86.2	86.7	92.9	100.0	96.4	100.0
Ein Harglwyddes	-	-	-	-	-	-
Glanadda	-	-	-	-	-	-
Coed Mawr	57.1	80.0	75.0	87.5	93.3	87.5
Glancegin	63.6	82.6	80.0	82.9	84.6	83.8
Hirael	77.8	79.2	57.1	76.5	66.7	63.2
Y Faenol	94.7	96.6	93.1	100.0	96.0	87.1
Y Garnedd	96.9	94.6	93.9	95.9	95.0	100.0
Llandygal	83.3	87.0	88.9	90.9	89.5	94.7

Tabl 13: Canran y disgyblion sydd wedi cyrraedd y lefel disgwylidig - Cymraeg (iaith gyntaf) – CA2

Ysgol	CA2 (cyflawni deilliant 5+)					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Cae Top	70.0	78.6	85.7	100.0	84.6	86.7
Ein Harglwyddes	0.0	76.9	*	75.0	*	*
Glanadda	40.0	77.8	77.8	*	75.0	83.3
Coed Mawr	-	-	-	-	-	-
Glancegin	50.0	70.6	76.9	80.0	60.0	73.7
Hirael	62.5	77.8	77.3	76.0	61.5	73.7
Y Faenol	91.3	88.0	100.0	92.3	92.9	84.6
Y Garnedd	95.2	97.9	97.4	90.5	100.0	100.0
Llandygai	85.7	85.0	92.3	95.0	81.8	88.0

- Ddim yn berthnasol

* Data ddim ar gael (Nid yw Ysgol Ein Harglwyddes yn dilyn Cymraeg (iaith gyntaf))

Ffynhonnell: Casglu Data Cenedlaethol (NDC) via (<http://mylocalschool.gov.wales/?lang=cy>)

Gwelwn fod yr ysgolion i gyd yn llwyddo pan mae'n dod i gyrhaeddiad academaidd. Mae dros 70% o ddisgyblion ym mhob ysgol wedi cyrraedd y lefel disgwylidig yn Cymraeg (iaith gyntaf) yn 2017. Gwelwn felly, hyd yn oed yn yr ysgolion ble nad yw'r diwylliant o siarad Cymraeg mor gryf, mae'r disgyblion yn parhau i lwyddo yn academaidd yn y Gymraeg ac mae'r ysgolion yn rhoi addysg gadarn iddynt yn yr iaith.

Fel rhan o weithredu'r Siarter Iaith, mae holl ddisgyblion CA2 pob ysgol gynradd yng Ngwynedd (ar wahân i Ysgol Ein Harglwyddes) yn cwblhau holiadur gwe iaith am eu defnydd o'r Gymraeg yn yr ysgol ddwywaith y flwyddyn. Dyma'r canlyniadau o Hydref 2017 am y defnydd mae'r disgyblion yn ei wneud o'r Gymraeg gyda'u athrawon. (Nid oes data ar gyfer Ysgol Babanod Coed Mawr gan nad oes disgyblion o flynyddoedd 3-6 yn yr ysgol).

Tabl 4: Canran y plant sy'n siarad Cymraeg efo'r athrawon (ar wahân i wersi Saesneg)

Siarad Cymraeg efo'r athrawon (ar wahân i wersi Saesneg)	Bob Amser	Yn Aml	Weithiau	Ychydig lawn	Byth
Ysgol Y Faenol	16%	36.8%	34%	6.6%	6.6%
Ysgol Y Garnedd	96.9%	0.6%	1.9%	0.6%	0%
Ysgol Glanadda	71.4%	11.9%	9.5%	7.1%	0%
Ysgol Cae Top	6%	42.9%	35.7%	11.9%	3.6%
Ysgol Glancegin	57.5%	28.3%	11.3%	1.9%	0.9%
Ysgol Hiracl	45.1%	19.5%	23.2%	8.5%	3.7%
Ysgol Llandygai	52.2%	18.8%	13%	5.8%	10.1%

Tabl 5: Canran y plant sy'n siarad Cymraeg efo'r cymhorthyddion (ar wahân i wersi Saesneg)

Siarad Cymraeg efo'r cymhorthyddion (ar wahân i wersi Saesneg)	Bob Amser	Yn Aml	Weithiau	Ychydig lawn	Byth
Ysgol Y Faenol	8.5%	25.5%	39.6%	16%	10.4%
Ysgol Y Garnedd	96.3%	1.3%	1.3%	0.6%	0.6%
Ysgol Glanadda	69%	14.3%	9.5%	7.1%	0%
Ysgol Cae Top	3.6%	29.8%	44%	13.1%	9.5%
Ysgol Glancegin	51.9%	31.1%	13.2%	1.9%	1.9%
Ysgol Hiracl	36.6%	19.5%	25.6%	11%	7.3%
Ysgol Llandygai	42.0%	17.4%	20.3%	8.7%	11.6%

Tabl 6: Canran y plant sy'n siarad Cymraeg efo gweddill staff yr ysgol

Siarad Cymraeg efo gweddill staff yr ysgol	Bob Amser	Yn Aml	Weithiau	Ychydig lawn	Byth
Ysgol Y Faenol	7.5%	24.5%	34.9%	17.9%	15.1%
Ysgol Y Garnedd	97.5%	1.3%	1.3%	0%	0%
Ysgol Glanadda	28.6%	40.5%	19%	11.9%	0%
Ysgol Cae Top	3.6%	23.8%	48.8%	13.1%	10.7%
Ysgol Glancegin	48.1%	31.1%	11.3%	5.7%	3.8%
Ysgol Hiracl	31.7%	15.9%	30.5%	9.8%	12.2%
Ysgol Llandygai	34.8%	20.3%	23.2%	7.3%	14.5%

3.3 Defnydd Anffurfiol o'r Gymraeg

Tabl 3: Canran y plant sy'n siarad Cymraeg efo plant yn y dosbarth

Siarad Cymraeg efo plant yn y dosbarth	Bob Amser	Yn Aml	Weithiau	Ychydig lawn	Byth
Ysgol Y Faenol	2.8%	8.5%	57.5%	17%	14.2%
Ysgol Y Garnedd	88.8%	6.9%	3.1%	0%	1.3%
Ysgol Glanadda	4.8%	21.4%	66.6%	7.1%	0%
Ysgol Cae Top	2.4%	8.3%	56%	22.6%	10.7%
Ysgol Glancegin	26.4%	25.5%	40.6%	2.8%	4.7%
Ysgol Hiracl	4.9%	15.9%	48.8%	22%	8.5%
Ysgol Llandygai	5.8%	5.8%	31.9%	23.2%	33.3%

Tabl 7: Canran y plant sy'n siarad Cymraeg efo'r plant ar y coridor ac yn y neuadd ginio

Siarad Cymraeg efo'r plant ar y coridor ac yn y neuadd ginio	Bob Amser	Yn Aml	Weithiau	Ychydig lawn	Byth
Ysgol Y Faenol	2.8%	8.5%	24.5%	36.8%	27.4%
Ysgol Y Garnedd	83.8%	12.5%	3.1%	0.6%	0%
Ysgol Glanadda	4.8%	21.4%	50%	19%	4.8%
Ysgol Cae Top	1.2%	3.6%	34.5%	35.7%	25%
Ysgol Glancegin	11.3%	20.8%	36.8%	14.2%	17%
Ysgol Hiracl	1.2%	12.2%	32.9%	25.6%	28%
Ysgol Llandygai	7.3%	5.8%	37.7%	15.5%	33.3%

Tabl 8: Canran y plant sy'n siarad Cymraeg ar iard yr ysgol

Siarad Cymraeg ar iard yr ysgol	Bob Amser	Yn Aml	Weithiau	Ychydig lawn	Byth
Ysgol Y Faenol	2.8%	8.5%	22.6%	30.2%	35.8%
Ysgol Y Garnedd	79.4%	16.3%	4.4%	0%	0%
Ysgol Glanadda	0%	19%	57.1%	19%	4.8%
Ysgol Cae Top	0%	5.6%	31%	39.3%	23.8%
Ysgol Glancegin	5.6%	25.5%	42.5%	16%	10.4%
Ysgol Hiracl	4.9%	7.3%	30.5%	29.3%	28%
Ysgol Llandygai	1.4%	7.2%	31.9%	17.4%	42.0%

Tabl 10: Canran y plant sy'n hyderus wrth siarad Cymraeg

Dw i'n hyderus wrth siarad Cymraeg	Hyderus iawn	Hyderus	Gweddol Hyderus	Ddim yn Hyderus	Ddim yn Hyderus o gwbl
Ysgol Y Faenol	42.5%	26.4%	19.8%	5.7%	5.7%
Ysgol Y Garnedd	78.8%	11.9%	6.3%	1.9%	1.3%
Ysgol Glanadda	59.5%	21.4%	7.1%	9.5%	2.4%
Ysgol Cae Top	15.5%	33.3%	33.3%	8.3%	9.5%
Ysgol Glancegin	60.4%	29.2%	8.5%	0.9%	0.9%
Ysgol Hiracl	46.3%	18.3%	17.1%	12.2%	6.1%
Ysgol Llandygai	44.3%	24.6%	11.6%	2.9%	15.9%

Tabl 11: Canran y plant sy'n meddwl ei bod hi'n bwysig siarad Cymraeg

Dw i'n meddwl ei bod hi'n bwysig siarad Cymraeg	Pwysig iawn	Pwysig	Gweddol bwysig	Ddim yn bwysig	Ddim yn bwysig o gwbl
Ysgol Y Faenol	76.4%	14.2%	5.6%	0.9%	2.8%
Ysgol Y Garnedd	84.4%	11.9%	3.8%	0%	0%
Ysgol Glanadda	95.2%	4.8%	0%	0%	0%
Ysgol Cae Top	33.3%	35.7%	20.2%	3.6%	7.1%
Ysgol Glancegin	74.5%	20.8%	1.9%	2.8%	0%
Ysgol Hiracl	63.4%	19.5%	13.4%	2.4%	1.2%
Ysgol Llandygai	71.0%	11.6%	8.7%	0.0%	8.7%

Nifer yr ymatebion:

Y Faenol – 106

Y Garnedd – 160

Glanadda – 42

Cae Top – 84

Glancegin – 106

Hiracl – 82

Llandygai – 69

Mae'n amlwg bod gwahaniaethau mawr yn y defnydd o'r Gymraeg gan ddisgyblion yn ysgolion Bangor. Gwelwn mai Ysgol Y Garnedd yw'r unig ysgol ble mae'r mwyafrif o'r disgyblion yn siarad Cymraeg "bob amser" ar yr iard yn ogystal ac hefo athrawon a staff yr ysgol.

Mae'r defnydd o'r Gymraeg dal yn weddol uchel yn Ysgol Glancegin ac Ysgol Glanadda ac Babanod Coed Mawr gydag ymdrech amlwg gan ddisgyblion i ddefnyddio'r iaith gyda staff yr ysgol ac yn debygol o ddefnyddio'r iaith "yn aml" "weithiau" neu "ychydig" ar iard yr ysgol.

Mae llai o ddefnydd o'r Gymraeg yn ysgol Yr Hiracl, dim ond "weithiau" bydd y mwyafrif o ddisgyblion yn siarad Cymraeg a'u gilydd yn y dosbarth gyda nifer yn gwneud hynny "ychydig iawn" neu "byth" ar yr iard. Fodd bynnag mae 65% ohonynt yn siarad Cymraeg "bob amser" neu "yn aml" gyda'u athrawon.

Yn Ysgol Y Faenol ac Ysgol Cae Top gwelwn nad ydi defnyddio'r Gymraeg yn naturiol i nifer o ddisgyblion gyda niferoedd isel llai na 3% yn siarad Cymraeg a'i gilydd "Bob amser" yn yr ystafell ddosbarth. Dim ond "yn aml" neu "weithiau" mae'r mwyafrif o ddisgyblion yn siarad Cymraeg gyda'u hathrawon yn yr ysgol. Yn Ysgol Y Faenol mae 35.8%, yr ateb mwyafrif poblogaidd yn dweud eu bod nhw "Byth" yn siarad Cymraeg ar iard yr ysgol gyda 30.2% yn dweud eu bod yn gwneud "ychydig iawn". Yn ysgol Cae Top doedd yr un disgybl yn siarad Cymraeg "bob amser" ar iard yr ysgol. Roedd 39.3% yn siarad "ychydig iawn" a 23.8% "Byth" yn gwneud hynny.

Does dim data ar gael ar gyfer defnydd o'r Gymraeg yn ysgol Ein Harglwyddes. Mae'r arolwg Estyn yn dweud bod angen i'r ysgol gwneud mwy o ddefnydd o'r Gymraeg yn y gwersi. Mae'r canran oedd yn cyfarfod y safon ddisgwyliedig yn y Gymraeg ar ddiwedd CA2 yn eu rhoi nhw yn agos i ganlyniadau yn Ysgol Hirael ac Ysgol Glancegin sydd yn dangos bod gallu da yn y Gymraeg gan y mwyafrif o ddisgyblion pan yn gadael yr ysgol.

3.4 Cefndir Ieithyddol y Plant

Ar gychwyn eu amser yn yr ysgol mae rhieni disgyblion yn llenwi ffurflen sydd yn gofyn cwestiynau am gefndir ieithyddol y disgyblion. Mae'r tablau isod yn dangos canran y disgyblion a oedd yn siarad Cymraeg adref pan oeddent yn cychwyn yn yr ysgol a'r canran o ddisgyblion oedd yn siarad iaith wahanol i Gymraeg neu'r Saesneg yn y cartref.

Ysgol	Yn siarad Cymraeg yn y cartref (%)
Ysgol Y Faenol	17.05%
Ysgol Y Garnedd	67.26%
Ysgol Glanadda	22.58%
Ysgol Babanod Coed Mawr	25%
Ysgol Cae Top	16.46%
Ysgol Glancegin	24.19%
Ysgol Hirael	13.37%
Ysgol Ein Harglwyddes	3.28%
Ysgol Llandygai	29.1%

Ysgol	Yn siarad iaith heblaw Cymraeg neu Saesneg yn y cartref
Ysgol Y Faenol	22.12%
Ysgol Y Garnedd	0.29%
Ysgol Glanadda	11.63%
Ysgol Babanod Coed Mawr	32.14%
Ysgol Cae Top	16.46%
Ysgol Glancegin	1.61%
Ysgol Hirael	22.99%
Ysgol Ein Harglwyddes	47.54%
Ysgol Llandygai	0%

Gwelir bod amrywiaeth mawr yn nghefndiroedd ieithyddol disgyblion y gwahanol ysgolion. Dim ond yn Ysgol Y Garnedd mae'r mwyafrif o ddisgyblion yn siarad Cymraeg yn y cartref, gyda cyn lleied a 3.28% yn gwneud hynny yn Ysgol Ein Harglwyddes a 13.37% yn Ysgol Hirael. Mae hyn yn rhannol oherwydd demograffeg Bangor ond, hefyd, mae nifer o gartrefi Cymraeg yn dewis i'w plant fynychu Ysgol Y Garnedd gan iddo gael ei adnabod yn lleol fel 'Ysgol Gymraeg'.

4. Tystiolaeth Ychwanegol

Mae adroddiadau Estyn yn cynnwys ychydig o sylwebaeth ar y defnydd o'r Gymraeg mewn ysgolion Cynradd. Yn ogystal, mae rhai ysgolion yn cynnig sylw ar eu defnydd o'r iaith ar eu gwefannau.

Cae Top

Mae adroddiad Estyn o 2016 yn dweud

"Mae tua 25% o ddisgyblion o gefndiroedd ethnig lleiafrifol neu gymysg ac yn siarad 16 gwahanol iaith. Mae tua 24% yn dysgu Saesneg fel iaith ychwanegol. Defnyddir y Gymraeg fel cyfrwng addysgu yn y Cyfnod Sylfaen. Yng nghyfnod allweddol 2, addysgir y disgyblion drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg." ac yn argymhell i'r ysgol "barhau i godi safonau yn y Gymraeg"

(<https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/Ysgol%20Gynradd%20Cae%20Top%20Ocy.pdf>)

Ar wefan yr ysgol maent yn dweud

"Mae gennym.... athro/athrawes ychwanegol sy'n darparu Gwersi Cymraeg Ychwanegol ar gyfer unigolion penodol." " Mae tua 27% o'n disgyblion yn dod o wledydd tramor a rhyngddynt, siaredir dros ugain o wahanol ieithoedd yn y cartrefi ac rydym yn falch iawn o'r ethos aml-ddiwylliannol a geir yn yr ysgol. "

Ein Harglwyddes

Mewn adroddiad Estyn yn 2011 mae'n dweud

"Mae tua hanner y disgyblion o gefndir ethnig Asiaidd, Dwyrain Ewropeaidd neu arall ac yn siarad Saesneg fel iaith ychwanegol. Ni ddefnyddia'r un disgybl y Gymraeg fel mamiaith." Ac yn argymhell i'r ysgol "gwneud defnydd mwy cyson o Gymraeg achlysurol yn ystod gwersi."

"Mae disgyblion o bob oedran yn gwneud cynnydd da yn natblygiad yr iaith Gymraeg. Mae llawer yn ymateb yn gadarnhaol i gyfarchion a chyfarwyddiadau gyda'r mwyaf hyderus yn defnyddio ymadroddion a brawddegau syml a ddysgwyd yn bwrpasol i ddatgan eu syniadau."

(https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/Adroddiad%20Arolygiad%20Ysgol%20Ein%20Harglwyddes%20CYM%202011_0.pdf)

Glanadda

Yn adroddiad Estyn yn 2013 mae'n dweud.

"Daw 12% o'r disgyblion o gartrefi lle siaredir Cymraeg." A bod angen "Codi safonau yn y Gymraeg."

“Maent yn cyfrannu’n hyderus ac yn synhwylol i drafodaethau grŵp yn Saesneg. Serch hynny, nid yw medrau llafar Cymraeg llawer o’r disgyblion yn datblygu’n ddigonol erbyn diwedd cyfnod allweddol 2 ac nid oes ganddynt yr hyder i gyfrannu’n effeithiol i drafodaeth yn y Gymraeg”

https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/Adroddiad%20arolygiad%20Ysgol%20Glanadda%202013_0.pdf

Mae Ysgol Glanadda a Coed Mawr yn rhan o ffederasiwn sef ffederasiwn Bro Ddewi ac yn rhannu gwefan. Mae’r wefan yn nodi hyn fel un o amcanion yr ysgolion:

“Galluogi pob disgybl i ddod yn rhugl yn y Gymraeg a’r Saesneg er mwyn eu galluogi i ymgyfrannu’n llawn ym mywyd cymdeithasol a diwylliannol ein cymdeithas ddwyieithog.”

Babanod Coed Mawr

Mae adroddiad Estyn 2015 yn dweud

“Oddeutu 8% o’r disgyblion sydd o gartrefi lle siaredir Cymraeg” “Mae disgyblion abl yn darllen yn rhugl a deallus yn y Gymraeg”

<https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/Adroddiad%20arolygiad%20Ysgol%20Babanod%20Coed%20Mawr%202015.pdf.pdf>

Mae Ysgol Glanadda a Coed Mawr yn rhan o ffederasiwn ac yn rhannu gwefan.

Glancegin

Mae adroddiad Estyn 2013 yn argymhell bod angen i’r ysgol

“Sicrhau gwelliannau pellach yn y Gymraeg ar draws yr ysgol.”

Ac yn arsylwi am ddisgyblion yr ysgol

“nid ydynt yn siarad gyda’i gilydd yn Gymraeg pan nad ydynt dan oruchwyliaeth uniongyrchol oedolyn.”

“Mae’r ysgol yn manteisio ar bob cyfle i ychwanegu’r dimensiwn Cymreig yn y cynlluniau gwaith ac mewn arddangosfeydd ar hyd yr ysgol. Trefnir i’r cynnwys fod mor berthnasol ac agos â phosib i’r disgyblion, er enghraifft bomio Maesgeirchen yn ystod yr Ail Ryfel Byd. Mae’r ysgol yn darparu nifer o glybiau ar ôl ysgol er mwyn ymestyn profiad y disgyblion o ddefnyddio’r Gymraeg.”

“Nid yw disgwyliaidau athrawon o ran defnydd a safon y Gymraeg yn ddigon cyson.”

https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/Adroddiad%20arolygiad%20Ysgol%20Glancegin%202013_0.pdf.pdf

Hirael

Yn Adroddiad Estyn 2015, dywedir

“Daw ychydig o gartrefi lle siaredir y Gymraeg”

“Nid yw medrau iaith Cymraeg llawer o ddisgyblion yn datblygu’n ddigonol ar draws yr ysgol”

<https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/Ysgol%20Gynradd%20Hirael%20cy.pdf>

Ar wefan yr ysgol mae'n dweud

"Rydym yn dilyn polisi iaith Adran Addysg Gwynedd trwy ddarparu addysg Gymraeg i bob plentyn yn yr Adran Babanod" a "Dylai staff bob amser geisio defnyddio'r Gymraeg yn rheolaidd gyda phob disgybl. Dylai'r Gymraeg fod yn nodwedd gyson o arddangosfeydd mewn pob ystafell ddsbarth a choridor gan y dylid manteisio ar bob cyfle i amlygu agweddau o'r Cwricwlwm Cymreig ym mywyd cyffredinol a gwaith yr ysgol."

Y Garnedd

Mae adroddiad Estyn 2012 yn dweud

"Daw 67% o'r disgyblion o gartrefi lle siaredir Cymraeg, a siarada tua 95% o'r disgyblion Gymraeg fel iaith gyntaf neu i safon gyfwerth. Mae pum disgybl yn hanu o gefndir ethnig."

https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/Adroddiad%20arolygiad%20Ysgol%20y%20Garnedd%20Hydref%202012_0.pdf

Y Faenol

Mae prospectws yr ysgol yn nodi un o'u hamcanion fel

"Galluogi pob disgybl i fod yn rhugl yn y Gymraeg a'r Saesneg fel y gall gymryd rhan lawn ym mywyd cymdeithasol a diwylliannol y gymdeithas ddwyieithog y mae'n rhan ohoni."

<http://www.faelol.gwynedd.sch.uk/Faelol-Prospectws.pdf>

Mae adroddiad Estyn 2010 yn argymhell bod angen i'r ysgol:

"wella safon gwaith ysgrifenedig y disgyblion yn y Gymraeg, yn enwedig yng nghyfnod allweddol 2;"

Ac yn dweud

"Gan ystyried eu cefndir ieithyddol, mae rhan fwyaf y disgyblion yn gwneud cynnydd da mewn Cymraeg. Maent yn arddangos agweddau cadarnhaol tuag at ddysgu'r iaith ac erbyn diwedd cyfnod allweddol 2, maent yn llwyddo i gyrraedd lefel dda o ddwyieithrwydd. Mae safonau yn y Gymraeg wedi gwella ers yr arolygiad diwethaf. "

https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/Inspection%20Report_Ysgol%20Y%20Faenol_CYM_2010_0

Llandygai

Yn adroddiad Estyn 2012 mae'n dweud

"Mae oddeutu 20% o'r disgyblion yn siarad

Cymraeg gartref."

https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/Adroddiad%20arolygiad%20Ysgol%20Llandygai%20cy%202012_0.pdf

A'r wefan yr ysgol meant yn dweud

“Gweledigaeth yr ysgol yw annog defnydd o’r Gymraeg yn gymdeithasol er mwyn magu disgyblion dwyieithog hyderus.”

5. Opsiynau posib

Parhau gyda'r drefn bresennol

Opsiwn 3

Ymestyn Y Faenol i gynyddu'r capasiti o 186 i 315. Ysgol newydd i'r Garnedd gan gynyddu'r capasiti o 210 i 420. Cau Ysgol Coed Mawr a Glanadda. Cynyddu capasiti Glancegin i dderbyn plant cyfnod sylfaen ychwanegol. Gwelliannau i rannau adeilad Ysgol Hiracl. Ystyriaeth i'r ddarpariaeth Uwchradd gan gynnwys cyflwr yr adeiladau presennol ac adeilad newydd ar gyfer Ysgol Ein Harglwyddes.

Opsiwn 10

Cynyddu capasiti'r Faenol (270). Garnedd i safle newydd a chodi capasiti (330). Addasu safle Glanadda i dderbyn plant Coed Mawr (90). Cynyddu capasiti Glancegin i dderbyn plant cyfnod sylfaen ychwanegol. Gwelliannau i rannau adeilad Ysgol Hiracl. Ystyriaeth i'r ddarpariaeth Uwchradd gan gynnwys cyflwr yr adeiladau presennol ac adeilad newydd ar gyfer Ysgol Ein Harglwyddes.

*Yn dilyn trafodaethau pellach, yn seiliedig ar sylwadau a nodwyd yn y cyfarfod PAD 4, mae Opsiwn 3 yn cynnwys capasiti diwygiedig o 315 yn hytrach na 270 ar gyfer y Faenol. Bydd yr elfen arfaethedig yma yn galluogi trefniadau mynediad ar gyfer dosbarth a hanner pob blwyddyn.

6. Casgliad

Mae'n anodd darogan unrhyw effaith ar yr iaith Gymraeg o unrhyw gynllun. Ar hyn o bryd mae nifer o aelwydydd Cymraeg ardal Bangor yn penderfynu danfon eu plant i Ysgol y Garnedd sydd, yn draddodiadol wedi cael ei gweld fel yr ysgol fwyaf Cymreig yr ardal. Mae nifer y disgyblion sydd yn cyrraedd y safon ddisgwyliedig yn y Gymraeg ar ddiwedd CA2 wedi bod yn 100% yn ystod y ddwy flynedd diwethaf sydd yn llwyddiant arbennig. Wrth gynyddu capasiti Ysgol y Garnedd mae disgwyl bydd mwy o blant o aelwydydd di-Gymraeg yn mynychu'r ysgol. Mae'n bosib bydd diwylliant Cymraeg yr ysgol yn parhau a'r disgyblion o aelwydydd di-gymraeg yn defnyddio'r Gymraeg yn aml fel y gwelwn yn Y Garnedd yn barod. Mae'r ffigyrau'n dangos gydag arweinyddiaeth gref gan yr athrawon mae'n bosib i ysgol ddylanwadu ar y defnydd o'r Gymraeg o fewn dosbarthiadau'r ysgol, disgwylir i hynny aros yn gryf yn Y Garnedd ar ôl cynyddu capasiti. Mae'n anodd gweld os gall yr ysgol ddylanwadu ar iaith y buarth gyda'r gwahaniaeth yn y defnydd o'r Gymraeg yn y dosbarth ac ar yr iard mewn rhai ysgolion yn fawr. Mae'n bosib felly y byddai cynyddu capasiti Ysgol y Garnedd yn lleihau'r nifer sydd yn siarad Cymraeg "bob amser" ar yr iard am gyfnod. Byddai cynyddu'r capasiti i nifer llai 330 yn lle 420 fel yn opsiwn 10 yn lleihau'r risg yma yn y tymor byr. Fodd bynnag, drwy drochi'r plant hyn, mae'n bosibl yn y tymor canol a hir y bydd mwy o blant hyfedr ddwyieithog yn cael eu meithrin.

Mae'r opsiynau i gau Ysgolion Coed Mawr a Glanadda yn cyd-fynd ac estyniad sylweddol i Ysgol y Garnedd. Disgwylir felly y bydd y mwyafrif o ddisgyblion a fyddai'n mynd i'r ysgolion yma yn mynd i Ysgol y Garnedd. O ystyried bod y rhan fwyaf o ddisgyblion Glanadda yn hyderus yn siarad Cymraeg, yn meddwl bod siarad Cymraeg yn bwysig ac yn siarad Cymraeg "bob amser" gyda'u hathrawon mae'n debygol y byddent yn gyfforddus yn niwylliant Cymraeg Ysgol y Garnedd a ddim yn newid iaith y dosbarth yn ormodol.

Yr un yw'r Polisi Iaith ar gyfer holl ysgolion cynradd Gwynedd. O edrych ar y dystiolaeth, ac yn unol â'r Polisi Iaith, disgwylir i gyfrwng y ddarpariaeth gwricwlaidd fod yr un fath ar draws yr ysgolion cynradd, ac mae holl ysgolion cynradd Bangor (ar wahân i Ysgol Ein Harglwyddes) yn llwyddo i gael canran sylweddol o'r disgyblion i gyflawni y lefel ddisgwyliedig mewn Cymraeg (iaith gyntaf) yn y Cyfnod Sylfaen a CA2. Mae Cyngor Gwynedd wedi llunio [Polisi Iaith](#) er mwyn sicrhau bod y Cyngor a Staff y Cyngor yn parhau i hyrwyddo'r Gymraeg. Mae'r polisi iaith yn amlinellu sut y bwriedir cydymffurfio â'r [Safonau Iaith](#) a sut bydd y Cyngor yn mynd ati i fanteisio ar bob cyfle posib i hyrwyddo'r defnydd o wasanaethau Cymraeg ymysg trigolion Gwynedd.

Yn ardal Bangor mae Menter Iaith Bangor yn hyrwyddo ac ehangu'r iaith Gymraeg ar lefel gymunedol ar draws y ddinas. Dywed eu bod "*am weld yr iaith yn dod yn rhan ganolog a naturiol o fywyd bob dydd yma, ar y strydoedd, yn y siopau, ac yn wir ymhobman, gyda phawb o'r trigolion yn rhannu'r cyfrifoldeb am ei dyfodol a'i ffyniant.*" Cewch fwy o wybodaeth am Menter Iaith Bangor ar eu [gwefan](#).

Serch hynny, cydnabyddir fod naws a diwylliant Cymreig yr ysgolion cynradd ym Mangor yn amrywio, a hynny'n bennaf ar sail cefndir ieithyddol y plant. Adlewyrchir yr amrywiaeth hwn bennaf yn y defnydd a wneir o'r Gymraeg gan y plant mewn cyd-destunau anffurfiol a chymdeithasol. Mewn ymateb i hyn, datblygwyd y Siarter Iaith gan y Cyngor fel cynllun penodol sydd yn weithredol ymhob ysgol gynradd yng Ngwynedd er mwyn annog defnydd cymdeithasol plant o'r Gymraeg, hyrwyddo

ymwybyddiaeth o Gymreictod a naws Gymreig yr ysgolion. Gweler Atodiad 1 am fwy o wybodaeth ynglŷn a defnydd y Gymraeg.

7. Argymhelliad

Wrth gwrs, nid yw cyfuno'r data yn y modd yma yn rhoi darlun broffwyd perffaith o beth fyddai'n digwydd, ac nid yw'n cymryd i ystyriaeth y dylanwad y mae disgyblion eraill, athrawon a'r amgylchedd yn eu cael ar ddefnydd disgyblion o'r iaith. Wrth edrych ar y tablau gwelwn bod peth newid yn y canrannau wrth gyfuno canlyniadau'r ddwy ysgol ond nid yw'n sylweddol mewn nifer o'r categorïau. Mae mwyafrif sylweddol o ymatebwyr yn parhau i siarad Cymraeg 'bob amser' yn y gwahanol sefyllfaoedd. Mae hyn yn argoeli yn dda ar gyfer yr iaith Gymraeg yn Ysgol Y Garnedd petai disgyblion Glanadda yn mynychu. Mae'n edrych fel bydd diwylliant cryf o siarad Cymraeg yno a fydd yn hybu holl ddisgyblion yr ysgol i siarad Cymraeg.

Mae'r ymarferiad hwn (er nad yw'n wyddonol) o gyfuno data gwe iaith Ysgol y Garnedd ac ysgol Glanadda yn cyfleu y gallai cynyddu niferoedd Ysgol y Garnedd i dderbyn disgyblion Ysgol Glanadda arwain at ostyngiad yn y defnydd cymdeithasol a wneir o'r Gymraeg yn Ysgol y Garnedd, ac yn arbennig felly ar yr iard.

Serch hynny, gwyddom eisoes fod nifer o aelwydydd Cymraeg ardal Bangor yn penderfynu anfon eu plant i Ysgol y Garnedd sydd, a ystyrir fel yr ysgol fwyaf Gymreig yn yr ardal. Digwydd hynny'n bennaf ar sail cefndir ieithyddol y plant sydd yn mynychu'r ysgol, ynghyd â thraddodiad o arweinyddiaeth cryf ac ymrwymiad cadarn tuag at y Gymraeg ar draws yr ysgol.

Ar sail data yn **Atodiad 1**, mae'n bosib rhagweld gostyngiad yn nefnydd cymdeithasol plant o'r Gymraeg. Fodd bynnag, rhagwelir y gallai arweinyddiaeth gref ac ymrwymiad cadarn Ysgol y Garnedd tuag at y Gymraeg gael dylanwad cadarnhaol ar ddisgyblion Ysgol Coedmawr a Glanadda, gyda'r dylanwad hwnnw'n cynyddu dros y blynyddoedd wrth i'r plant gael eu trochi fwyfwy yn niwylliant Ysgol y Garnedd.

O ran agweddau tuag at y Gymraeg, gwelir fod gan ddisgyblion Ysgol y Garnedd ac Ysgol Glanadda fel ei gilydd agweddau cadarnhaol iawn tuag at y Gymraeg, pan ofynnwyd wrthynt 'Pa mor hyderus ydynt wrth siarad Cymraeg?' ynghyd â 'Ydyn nhw'n meddwl ei bod yn bwysig siarad Cymraeg?'

Nid yw'r cynnydd mewn capasiti sydd yn cael ei gynnig i Ysgolion Y Faenol, Ein Harglwyddes a Glancegin yn debygol o effeithio'r sefyllfa ieithyddol, gan fod y nifer o ddisgyblion sydd yn yr ysgolion yma yn agos i'r capasiti newydd beth bynnag.

8. Ardrawiad Cymunedol

Fel rhan o'r broses ymgynghori statudol, mae angen gwneud asesiad effaith cymunedol yn unol â Chod Trefniadaeth Ysgolion 006/2013. Mae'r asesiad hwn yn deillio o ganllawiau cenedlaethol Llywodraeth Cymru ar gyfer ad-drefnu ysgolion, yn cynnwys ystyriaethau ynglŷn ag anghenion unigryw ardaloedd gwledig.

“Mewn rhai ardaloedd, gall yr ysgol fod yn ganolbwynt i weithgarwch cymunedol hefyd, a gallai goblygiadau ei chau fod yn fwy na mater o ddarparu addysg. Gall hyn fod yn nodwedd arbennig mewn ardaloedd gwledig os defnyddir adeiladau ysgol ar gyfer darparu gwasanaethau i'r gymuned leol.”

“Dylai'r achos y mae cyflwynwyr cynigion yn ei baratoi ddangos bod asesiad wedi'i gynnal ar effaith cau ysgol ar y gymuned, a sut y gallai'r chyfleusterau cymunedol a ddarperir gan yr ysgol ar hyn o bryd gael eu cynnal. Os oes cynnig i gau ysgol, dylai Awdurdodau Lleol ystyried pa gamau y mae angen eu cymryd i gynnal neu wella ymgysylltu â'r broses addysg ac â chyfleusterau eraill a gynigir gan ysgolion fel gweithgareddau cyn ac ar ôl ysgol a allai helpu i fynd i'r afael â thlodi plant.”

Ffynhonnell: Cylchlythyr 006 /2013

Mae trafodaethau ad-drefnu ysgolion cynradd yn cael eu cynnal yn nalgylch Bangor. O fewn y dalgylch mae 9 ysgol gynradd a 2 ysgol uwchradd. Gweler Map 1 (tud.3) i weld lleoliadau'r ysgolion. O ystyried bod yr ysgolion yn agos at ei gilydd mewn ardal drefol rydym yn gallu dweud bod cymunedau'r ysgolion gyda mynediad at yr un adnoddau cyffredinol (e.e. meddygfa, siopa, eglwys ayb.). Mae'r gymuned yn gwneud defnydd o adeiladau ac adnoddau rhai o'r ysgolion yn bresennol, bydd unrhyw newid i'r adeiladau yn enwedig cau unrhyw safleoedd yn cael effaith ar y cymunedau.

Dyma dabl yn nodi pa weithgareddau cymunedol, tu allan i waith arferol yr ysgol sydd yn digwydd yn adeiladau'r ysgol. Mae nifer o'r gweithgareddau yma wedi eu hanelu at ddisgyblion yr ysgol ond mae grwpiau cymunedol eraill, fel corau, bandiau a thimau chwaraeon hefyd yn gwneud defnydd o adeiladau rhai o'r ysgolion.

Tabl 14: Defnydd cymunedol o gyfleusterau'r ysgol

	Cae Top	Ein Harglwyddes	Glanadda	Coedmawr	Glancegin	Hirael	Y Faenol	Llandygai	Y Garnedd
Yr Urdd	✓				✓		✓		✓
Chwaraeon	✓		✓				✓		✓
Ymarfer Côr							✓		✓
Ymarfer cerddoriaeth			✓						✓
Clwb Ar ôl ysgol	✓						✓	✓	✓
Clwb brechwast			✓				✓	✓	✓
Digwyddiadau Elusenol	✓		✓		✓		✓		
Clybiau addysgiadol	✓	✓					✓		
Gwasanaethau Cymunedol							✓		

Cylch Meithrin	✓							✓	✓
Clwb Gwyliau Ysgol	✓						✓		✓
Dosbarthiadau Derbyn Eglwys Gatholig		✓							

Drwy gau safleoedd Glanadda a Coedmawr (Opsw'n 3 ac Opsw'n 8) mi fydd rhai elfennau o ddigwyddiadau cymunedol yn cael eu colli. Fodd bynnag gwelwn fod ysgolion eraill yr ardal fel Ysgol y Garnedd yn gwneud defnydd tebyg o adeilad yr ysgol a byddai modd i'r gymuned wneud defnydd o'r adeilad hwnnw.

Does dim rheswm i feddwl y byddai'r un o'r opsiynau yn cael effaith negyddol sylweddol ar y gymuned.

Atodiad 1

Tabl 9.1: Canran y plant sy'n siarad Cymraeg efo plant yn y dosbarth

Siarad Cymraeg efo plant yn y dosbarth	Bob Amser	Yn Aml	Weithiau	Ychydig lawn	Byth
Ysgol y Garnedd	88.8%	6.9%	3.1%	0%	1.3%
Ysgol Glanadda	4.8%	21.4%	66.6%	7.1%	0%
Gyda'u Gilydd	71.3%	9.9%	16.3%	1.5%	1%

Tabl 9.5: Canran y plant sy'n siarad Cymraeg efo'r plant ar y coridor ac yn y neuadd ginio

Siarad Cymraeg efo'r plant ar y coridor ac yn y neuadd ginio	Bob Amser	Yn Aml	Weithiau	Ychydig lawn	Byth
Ysgol y Garnedd	83.8%	12.5%	3.1%	0.6%	0%
Ysgol Glanadda	4.8%	21.4%	50%	19%	4.8%
Gyda'u Gilydd	67.3%	14.4%	12.9%	4.5%	1%

Tabl 9.6: Canran y plant sy'n siarad Cymraeg ar iard yr ysgol

Siarad Cymraeg ar iard yr ysgol	Bob Amser	Yn Aml	Weithiau	Ychydig lawn	Byth
Ysgol y Garnedd	79.4%	16.3%	4.4%	0%	0%
Ysgol Glanadda	0%	19%	57.1%	19%	4.8%
Gyda'u Gilydd	62.9%	16.8%	15.3%	4%	1%

Tabl 9.8: Canran y plant sy'n hyderus wrth siarad Cymraeg

Dw i'n hyderus wrth siarad Cymraeg	Hyderus iawn	Hyderus	Gweddol Hyderus	Ddim yn Hyderus	Ddim yn Hyderus o gwbl
Ysgol y Garnedd	78.8%	11.9%	6.3%	1.9%	1.3%
Ysgol Glanadda	59.5%	21.4%	7.1%	9.5%	2.4%
Gyda'u Gilydd	74.8%	13.7%	6.4%	3.5%	1.5%

Tabl 9.9: Canran y plant sy'n meddwl ei bod hi'n bwysig siarad Cymraeg

Dw i'n meddwl ei bod hi'n bwysig siarad Cymraeg	Pwysig iawn	Pwysig	Gweddol bwysig	Ddim yn bwysig	Ddim yn bwysig o gwbl
Ysgol y Garnedd	84.4%	11.9%	3.8%	0%	0%
Ysgol Glanadda	95.2%	4.8%	0%	0%	0%
Gyda'u Gilydd	86.6%	10.4%	3%	0%	0%

Rhaglen Moderneiddio Addysg
Adran Addysg

Adroddiad Aseiad Effaith ar Gydraddoldeb

Dalgylch Bangor

Ionawr 2018

Cyflwyniad

Mae wedi dod i'r amlwg bod nifer o faterion angen sylw gydag ysgolion Dalgylch Bangor, er enghraifft:

- gôr gapasiti mewn rhai ysgolion (Garnedd a Faenol)
- nifer uchel o lefydd gweigion mewn rhai ysgolion (Coedmawr a Glanadda)
- trafferthion arweinyddiaeth a recriwtio – yn enwedig swyddi pennaeth
- gofod dysgu anaddas sy'n cyfyngu gallu ysgol i ddarparu cwricwlwm llawn
- cyflwr gwael rhai adeiladau
- diffyg cyfleusterau
- anghysondeb cost y pen fesul disgybl rhwng ysgolion
- sicrhau bod ysgolion yn hyfyw i'r dyfodol, gan roi ystyriaeth fanwl i unrhyw ddatblygiadau tai pellach yn ardal Goetre Uchaf (Penrhosgarnedd)

Bydd Swyddfa Moderneiddio Addysg Cyngor Gwynedd, drwy gynllun cyllido Rhaglen Ad-drefnu Ysgolion 21^{ain} Ganrif, yn edrych i daclo'r materion uchod drwy ddatblygu model addysgol a fydd yn cyfarch y problemau gan weithredu datrysiad a fydd yn hyfyw i'r dyfodol. Bydd rhai elfennau yn cael ei gweithredu drwy'r Ffynhonnell Ariannol bresennol, sef Band A (2013-18) a rhai drwy'r ffynhonnell ariannol eraill.

Mae trafodaethau cychwynnol wedi eu cynnal gan fforwm Panel Adolygu Dalgylch (PAD). Mae aelodaeth y PAD yn cynnwys Penaethiaid, Cadeiryddion Llywodraethwyr, a chynrychiolaeth o Riant Lywodraethwr holl ysgolion y Dalgylch, Aelodau Lleol, cynrychiolaeth o'r Eglwys (Catholig ag Anglicanaidd) a chynrychiolwyr o Grwp Llandrillo Menai. Mae'r trafodaethau wedi edrych ar 12 opsiwn posib i gychwyn. Disgwylir bydd rhai elfennau yn cael eu darparu mewn camau.

Rhestr Fer o Opsiynau

1. **Status Quo/Gwneud Dim** – sefyllfa presennol
2. **(Opsiwn 3)** Ymestyn y Faenol i gynyddu'r capasiti o 186 i 315. Ysgol newydd i'r Garnedd gan gynyddu'r capasiti o 210 i 420. Cau Ysgol Coed Mawr a Glanadda. Adeilad newydd ar gyfer Ein Harglwyddes. Cynyddu capasiti Glancegin i dderbyn plant cyfnod sylfaen ychwanegol. Gwelliannau i rannau adeilad Ysgol Hirael. Ystyriaeth i'r ddarpariaeth Uwchradd gan gynnwys cyflwr yr adeiladau presennol.

D.S Rhagwelir bydd elfennau eraill yn cael eu gweithredu o dan raglen ariannu Band B, gan gynnwys, gwelliannau i rannau o Ysgol Hirael, ystyriaeth a roddir i ddarpariaeth Uwchradd (yn enwedig cyflwr adeiladau) a nodi safle mwy addas ar gyfer Ein Harglwyddes (bydd y mwyafrif ohonynt yn cael eu hariannu gan yr Eglwys (85%) gyda chyfraniad o 15% gan y Cyngor trwy Raglen Ysgolion yr 21ain Ganrif).

3. **(Opsiwn 8)** Cau Glanadda a Coed Mawr. Estyniad i'r Faenol (315). Adeilad newydd i'r Garnedd (380-420 o blant). Adeilad newydd i Ein Harglwyddes (120) (cyllid yr Eglwys). Creu cyfleusterau cymunedol chwaraeon i'w rhannu gan y Garnedd, Friars, Cae Top (fel Parc Eirias). Cynyddu capasiti Glancegin i dderbyn plant cyfnod sylfaen ychwanegol. Gwelliannau i rannau adeilad Ysgol Hirael. Ystyriaeth i'r ddarpariaeth Uwchradd gan gynnwys cyflwr yr adeiladau presennol.

D.S Rhagwelir bydd elfennau eraill yn cael eu gweithredu o dan raglen ariannu Band B, gan gynnwys, gwelliannau i rannau o Ysgol Hirael, ystyriaeth a roddir i ddarpariaeth Uwchradd (yn enwedig cyflwr adeiladau) a nodi safle mwy addas ar gyfer Ein Harglwyddes (bydd y mwyafrif ohonynt yn cael eu hariannu gan yr Eglwys (85%) gyda chyfraniad o 15% gan y Cyngor trwy Raglen Ysgolion yr 21ain Ganrif).

4. **(Opsiwn 10)** Cynyddu capasiti'r Faenol (315). Garnedd i safle newydd a chodi capasiti (330). Addasu safle Glanadda i dderbyn plant Coed Mawr (90). Adeilad newydd ar gyfer Ein Harglwyddes. Cynyddu capasiti Glancegin i dderbyn plant cyfnod sylfaen ychwanegol. Gwelliannau i rannau adeilad Ysgol Hirael. Ystyriaeth i'r ddarpariaeth Uwchradd gan gynnwys cyflwr yr adeiladau presennol.

D.S Rhagwelir bydd elfennau eraill yn cael eu gweithredu o dan raglen ariannu Band B, gan gynnwys, gwelliannau i rannau o Ysgol Hirael, ystyriaeth a roddir i ddarpariaeth Uwchradd (yn enwedig cyflwr adeiladau) a nodi safle mwy addas ar gyfer Ein Harglwyddes (bydd y mwyafrif ohonynt yn cael eu hariannu gan yr Eglwys (85%) gyda chyfraniad o 15% gan y Cyngor trwy Raglen Ysgolion yr 21ain Ganrif).

1. Deddfwriaeth Perthnasol

Mae Deddf Cydraddoldeb 2014 ("y Ddeddf") yn cyfuno gweithredoedd gwrth wahaniaethu blaenorol yn un Ddeddf i'w disodli. Mae'n symleiddio ac yn cryfhau'r ddeddfwriaeth, ac mae'n gwaredu anghysondebau, gan ei gwneud hi'n haws i bobl deall y ddeddfwriaeth ac i gydymffurfio ag ef. Daeth y rhan fwyaf o ofynion y Ddeddf i rym ar 1 Hydref 2010. Mae'r Ddeddf yn cynnwys dyletswyddau newydd i'r sector cyhoeddus ynglŷn â chydaddoldeb (y 'ddyletswydd gyffredinol') sy'n disodli'r cyfrifoldebau unigol sy'n ymwneud â chydaddoldeb o ran hil, anabledd a rhyw. Daeth y ddyletswydd hon i rym ar 5 Ebrill 2011.

Nod y ddyletswydd gyffredinol yw sicrhau bod awdurdodau cyhoeddus a'r rhai sy'n cyflawni cyfrifoldebau yn ystyried sut y gallent gyfrannu'n gadarnhaol tuag at gymdeithas decach trwy wella cydraddoldeb a chysylltiadau da o ddydd i ddydd. Mae'r ddyletswydd yn sicrhau bod sylw i gydraddoldeb yn cael ei gynnwys yn y ffordd y mae polisiâu'n cael eu cynllunio a'r ffordd y darperir gwasanaethau ac yn sicrhau bod polisiâu a gwasanaethau yn cael eu hadolygu'n barhaus. Mae hyn yn sicrhau gwell canlyniadau i bawb, e.e. diddymu gwahaniaethu anghyfreithlon, aflonyddu ac erledigaeth; hyrwyddo cyfle cyfartal a chreu perthynas dda. Mae'r dyletswyddau hyn yn gyfreithiol rwymol. Gall awdurdodau sy'n methu â chyflawni'r dyletswyddau wynebu her gyfreithiol.

Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 yn amddiffyn pobl ar sail cyfres o nodweddion gwarchoddedig: Hil, Rhyw, Anabledd, Cyfeiriadedd Rhywiol, Ail-aseiniad Rhyw, Crefydd, Credo ac Oedran. Lle bo'n berthnasol, mae hefyd yn amddiffyn ar sail priodas a phartneriaeth sifil, beichiogrwydd a mamolaeth. Dylid nodi hefyd bod y Ddeddf yn darparu amddiffyniad ar sail 'cysylltiad' gyda'r nodweddion gwarchoddedig, ac felly byddai'n amddiffyn rhieni neu warcheidwaid plant anabl ar sail eu cysylltiad â'r plentyn. Mae'r Ddeddf yn mynnu bod y ddyletswydd i roi 'sylw dyledus' yn amlwg yn ystod y broses o wneud penderfyniadau. Mae hefyd yn bwysig nodi bod awdurdodau cyhoeddus sy'n glwm wrth y rhwymedigaethau hefyd yn debygol o gael eu rhwymo gan y rhwymedigaethau sy'n berthnasol i'r Ddeddf Hawliau Dynol. Felly, fel rhan o'r un broses, byddai'n ddarbodus hefyd ystyried yr effaith bosibl y gallai penderfyniadau eu cael ei chael ar hawliau dynol.

2. Gweithredu

Mae Adran Addysg Cyngor Gwynedd yn gyfrifol am yr asesiad hwn. Fe'i cynhaliwyd rhwng Ionawr a Chwefror 2018. Mae'r wybodaeth yn seiliedig ar ddata gan PLASC Medi 2017, ynghyd ag adroddiadau Estyn a ffynonellau eraill. Mae prosesau ar waith i sicrhau bod pob ysgol berthnasol yn cael cyfle i gyfrannu at yr asesiad cydraddoldeb. Bydd ymatebion ysgol yn cael eu hymgorffori yn y broses ymgynghori statudol. Bydd disgyblion hefyd yn cael cyfle i gyfrannu eu barn yn ystod y cyfnod ymgynghori statudol.

3. Adnabod Effaith

Beth fydd effaith unrhyw newid a weithredir ar bobl gyda nodweddion cydraddoldeb?

Nodweddion Cydraddoldeb	Effaith																	
Hil (gan gynnwys cenedligr wydd)	Mae gan holl ysgolion Gwynedd bolisiau perthnasol ar waith i amddiffyn unigolion rhag unrhyw wahaniaethu yn seiliedig ar hil, megis Polisiâu Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Gwrth-fwlio. Mae'r Polisi Gwrth-fwlio a ddarperir gan Gyngor Gwynedd yn nodi canllawiau a gweithdrefnau gwrth-fwlio yn seiliedig ar ffactorau megis hil yn yr ysgol.																	
<i>Mae'r tabl isod yn adnabod disgyblion yr ysgolion perthnasol o ran Cefndir Ethnig (CYBLD Ionawr 2017):</i>																		
Ysgol	Gwyn Prydeinig	Gwyn arall / cymysg	Gwyddelig	Rwrmanaidd	Pwylaidd	Twrcaidd / Cypraidd	Affricanaidd	Asaidd	Bangladeshi	Dwyrain Canol	Tseiniaidd	Pakistanaidd	Arabaidd	Sbaenaidd Portiwgeaidd	Indiaidd	Cymysg	Arall	Dim gwybodaeth
Y Garnedd	259	1	1												1	1	3	
Coedmawr (Babanod)	13	1										1						
Glanadda	41	1					3	1				2	1				1	
Y Faenol	118	9		1	5		4	2	2	8	2	8		4	2	3	2	
Hirael	86	9		1			4	2	3	10	1		8		2	3	2	
Glancegin	155	1			1	2				1							7	
<i>Mae'r tabl isod yn adnabod disgyblion yr ysgolion perthnasol o ran Hunaniaeth Cenedlaethol (CYBLD Ionawr 2017):</i>																		
Ysgol	Cymraeg	Gwyn Prydeinig	Arall	Ddim yn gwybod neu heb ddweud														
Y Garnedd	229	30	0	7														
Coedmawr (Babanod)	7	5	2	1														
Glanadda	29	13	6	2														
Y Faenol	72	74	22	5														
Hirael	43	49	31	8														
Glancegin	99	55	2	11														

Yr Iaith Gymraeg	<p>Mae Cynllun Addysg Gymraeg y Cyngor yn gosod yr un gofynion ar bob ysgol, ac felly o ran gweithredu'r polisi, ni fydd unrhyw newidiadau, waeth pa fodelau sy'n cael eu mabwysiadu.</p> <p><i>[Bydd asesiad ieithyddol ar wahân yn cael ei gweithredu i asesu unrhyw effaith arfaethedig ar yr iaith Gymraeg.]</i></p>
Anabledd	<p>Fel rhan o Raglen Ysgolion yr 21ain Ganrif, a ariennir ar y cyd gan Lywodraeth Cymru a Chyngor Gwynedd, bydd cyfle i sicrhau y bydd pob adeilad yn cwrdd â gofynion a safonau mynediad i'r anabl (y DDA). O safbwynt adeiladu, bydd unrhyw gynlluniau a weithredir yn bodloni Rheoliadau Adeiladu Cymru 2010 - Rhan M (Mynediad at adeiladau a defnyddio adeiladau). Mae'r Rheoliadau hyn yn cydymffurfio â gofynion Deddf Cydraddoldeb 2010.</p> <p>Mae polisi'r Cyngor yn mynnu bod ysgolion yn darparu Polisi Gwrth-fwlio, ac o ganlyniad, disgwylir i bob ysgol ddiogelu rhag bwlio ar sail anabledd, ac ar unrhyw sail arall. Yn ogystal, mae gan ysgolion Gwynedd God Ymarfer Cludiant. Bydd yr holl fodelau arfaethedig hefyd yn darparu cyfleoedd i wella darpariaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol.</p>
Oedran	<p>Byddai'r tri opsiwn rhestr fer, Modelau 3, 8 a 10 yn cynnwys newid i'r garfan oed ar gyfer rhai disgyblion. Ar hyn o bryd mae Ysgol Coedmawr yn ysgol fabanod (rhwng 3 a 7 oed) ac Ysgol Glanadda yn ysgol iau (rhwng 7 ac 11 oed). Byddai'r newidiadau arfaethedig yn yr holl 3 opsiwn yn arwain at blant o Goedmawr a Glanadda yn cael eu haddysgu mewn ysgol gydag ystod oedran o 3 i 11 ar un safle. Fodd bynnag, ni ragwelir y byddai hyn yn cael effaith negyddol gan fod yr ystod oedran yn y mwyafrif o ysgolion Gwynedd ar gyfer plant 3-11 oed.</p>
Rhyw	<p>Ni fydd y cynlluniau yn cael llawer o effaith ar ryw gan fod pob ysgol a effeithir yn ysgolion cynradd cymysg o ran rhyw.</p>
Crefydd neu gred (neu ddiffyg cred)	<p>Mae nifer o ysgolion yn y dalgylch sydd o enwad crefyddol. Ysgol Gynradd Wirfoddol dan rheolaeth yr Eglwys yng Nghymru yw Ysgol y Faenol (CWR(E)) ac mae Ein Harglwyddes yn Ysgol Gynradd Wirfoddol dan cymorth yr Eglwys Gatholig (CWR(C)). Nid yw unrhyw un o'r cynigion yn awgrymu newid y categorïau cyfredol.</p> <p>Mae gan bob ysgol Bolisi Cynhwysiad a fyddai'n mynd i'r afael ag unrhyw achosion a allai godi sy'n gysylltiedig â chrefydd neu greddoau.</p>

4. Dyletswyddau Cydraddoldeb

A fydd unrhyw newid a weithredir yn ateb Dyletswyddau Cyffredinol Ddeddf Cydraddoldeb?

Dyletswyddau Cyffredinol y Ddeddf Cydraddoldeb	Ydi'r ddyletswydd yn cael ei hateb?	Ym mha ffordd?
Cael gwared â cham-wahaniaethu anghyfreithlon, aflonyddu ac erledigaeth	Ydi	Ni fydd unrhyw un o'r opsiynau arfaethedig yn newid dyletswydd statudol yr ysgolion yr effeithir arnynt i amddiffyn disgyblion rhag unrhyw wahaniaethu, aflonyddu neu erledigaeth. Y nod yw rhoi cyfle i'r disgyblion leisio'u barn mewn ffordd sy'n addas ac yn briodol o ystyried unrhyw ffactorau sy'n effeithio arnynt. Byddant yn parhau i ddefnyddio'r Cyngor Ysgol, gwersi ABCh, polisiâu

		gwrth-fwlio a dulliau eraill i sicrhau bod yr ysgol yn gwahardd gwahaniaethu anghyfreithlon, aflonyddu ac erledigaeth.
Hyrwyddo cyfleoedd cyfartal	Ydi	<p>Bydd pob un o'r tri opsiwn yn anelu at wella cyfleoedd i bob plentyn o fewn y dalgylch.</p> <p>Adroddiad Estyn (Ionawr 2007) 'Mae gwerthusiad o berfformiad ysgolion cyn ac ar ôl symud i mewn i adeiladau newydd neu adeiladau a adnewyddwyd yn sylweddol' yn nodi bod "plant sy'n derbyn eu haddysg mewn adeiladau newydd neu adeiladau wedi'u hadnewyddu'n sylweddol yn perfformio gwell, cyrhaeddiad a lefelau cyrhaeddiad yn cael eu gwella ar hyd gyda phresenoldeb ac ymddygiad. Mae arweinyddiaeth a rheolaeth hefyd yn gwella, ynghyd ag ansawdd yr addysgu. Mae'r gwelliannau hefyd yn golygu mwy o ddewis i ddisgyblion oherwydd mwy o le a chyfleusterau gwell. Mae'r ddarpariaeth y mae'r ysgol yn ei wneud ar gyfer gweithgareddau cyn-ysgol ac ar ôl ysgol hefyd yn gwella'n sylweddol".</p> <p>Bydd pob ysgol yn parhau i hyrwyddo cyfle cyfartal.</p>
Meithrin perthnasau da	Ydi	<p>Nod y tair opsiwn fydd adeiladu ar y berthynas dda rhwng yr ysgolion a'u cymunedau, a hefyd annog ysgolion i rannu arfer da. Mae Opsiwn 8 yn cynnwys cyfleoedd i rannu cyfleusterau chwaraeon cymunedol.</p> <p>Yn ystod unrhyw brosiect datblygu cyfalaf ysgol, bydd y Cyngor yn archwilio pob cyfle i wella'r berthynas rhwng ysgol a'i chymuned a hyrwyddo'r ysgol ar gyfer defnydd cymunedol.</p>

5. Casgliadau

Ni ragwelir y byddai unrhyw un o'r tri model yn cael effaith ar y sylwedd ar unrhyw un o'r nodweddion cydraddoldeb a gynhwysir yn yr asesiad hwn. Os bydd rhai yn cael eu hamlygu, yn dilyn yr ymgynghoriad, bydd y Cyngor yn ystyried y camau gweithredu angenrheidiol. Ni fydd unrhyw newid i unrhyw bolisi ysgol o fewn yr ysgolion perthnasol o ran materion cydraddoldeb.

6. Camau Lliniaru a Monitro

Ni ragwelir unrhyw effeithiau negyddol. Os tynnir sylw at unrhyw un yn dilyn yr ymgynghoriad, bydd y Cyngor yn ceisio ffyrdd i'w lliniaru, gan edrych yn benodol ar unrhyw awgrymiadau a gynhigir yn yr ymatebion.